8

त्वं वृक्षः भविष्यसि

(लृट्लकार-प्रयोगाः त्रिषु वचनेषु मध्यमः पुरुषः)

त्वं निम्बाङ्कुरः चर्मरोगनिवारकः असि। त्वं वृक्षः भविष्यसि। त्वं शीतलां छायां दास्यसि।

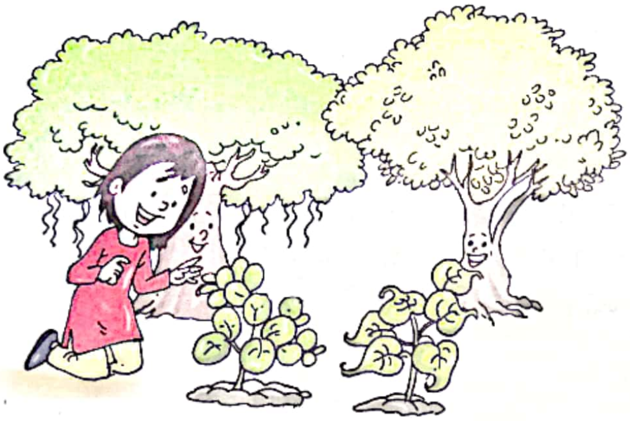

युवाम् अश्वत्थवृक्षः वटवृक्षः च स्थः। युवां सघनौ भविष्यथः। युवां छायां ऑक्सीजन-वायुं च दिवानक्तं दास्यथः। ओषधीम् अपि दास्यथः।

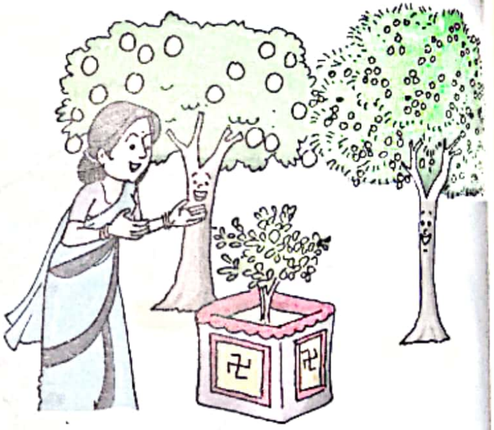

यूयं तुलसीकम् आमलकं बिल्ववृक्षः च स्थ। तुलसीकं त्वं ज्वरनाशकं रक्तशोधकं च असि। आमलकं नेत्रज्योतिवर्द्धकं बिल्वं त्वं पीडानिवारकं च असि। एवं यूयम् अतिलाभकराः च भविष्यथ। यूयं ओषधि-पत्राणि फलानि च दास्यथ।

त्वं द्राक्षालता असि। तव द्राक्षा स्वास्थ्यवर्द्धकम् अस्ति। त्वं शीघ्रं वर्धिष्यसि सहायतया त्वम् उपरि गमिष्यसि। त्वं मधुराणि फलानि दास्यसि।

Scanned with CamScanner

पाठसारः

- इस पाठ में कुछ ऐसे वृक्षों एवं फूलों से परिचय कराया गया है, जिनमें ओषधीय गुण प्रचुर मात्रा में विद्यमान होते हैं।
- पर्यावरण संरक्षण के लिए पौधों, वृक्षों तथा फूलों की जानकारी जरूरी है।

व्याकरणम्

युष्मद् शब्द के साथ धातु-रूपों के मध्यम पुरुष का ही प्रयोग होता है, चाहे क्रिया किसी भी काल (लकार) की हो।

लृट्लकार के धातुओं के रूप मुख्यतया लट्लकार जैसे ही चलते हैं, किन्तु इनमें 'इष्य' का आगम हो जाता है; यथा—(पठ्)

लकारः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
लट्लकार	पठति	पठतः	पठन्ति
लृट्लकार	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति

अभ्यासः

मुखेन

1. अधोलिखितानाम् उच्चारणं कुरुत–

(निम्नलिखित का उच्चारण कीजिए– *Pronounce the following*)–

(क) त्वं निम्बाङ्कुरः असि।

(ख) युवाम् अश्वत्थवृक्षः वटवृक्षः च स्थः।

(ग) युवां छायां दास्यथः ओषधीम् अपि दास्यथः।

(घ) यूयं तुलसीकम् आमलकं बिल्ववृक्षः च स्थ

(ङ) युवां फुल्लिष्यथः सुवासं च वितरिष्यथः।

लेखिन्या

2. अधोलिखितानां हिन्द्याम् अनुवादं कुरुत–

(निम्नलिखित का हिन्दी में अनुवाद कीजिए– *Translate the following in Hindi*)–

(क) त्वं शीतलां छायां दास्यसि।

तुम शीतल छाया दोगे।

Scanned with CamScanner

जिनमें ओषधीय गुण प्रचुर मात्रा में
ती है।
है, चाहे क्रिया किसी भी काल
किन्तु इनमें 'इष्य' का आगम हो

हुवचनम्
पठन्ति
ठिष्यन्ति

वृक्षः वटवृक्षः च स्थः।
आमलकं बिल्ववृक्षः च स्थ।
i)–

(ख) यूयम् अतिलाभकराः च भविष्यथ।

तुम सभी बहुत लाभकारी होगो।

(ग) युवां केतकी चम्पा च स्थ।

तुम दोनों केवड़ा और चम्पा हो।

(घ) अन्ते शुष्कं भविष्यथः पतिष्यथः च।

अन्त में सुख पाओगे और गिर पाओगे।

(ङ) यूयं मालती मल्लिका शेफालिका च स्थ।

तुम सभी चमेली हरसिंगार और बेला हो।

3. रिक्तस्थानानि पूरयत–

(रिक्तस्थानों को पूरा कीजिए– *Fill in the blanks*)–

(क) त्वं वृक्षः भविष्यसि। (भविष्यति/भविष्यसि)

(ख) यूयं पत्राणि फलानि च दास्यथ। (दास्यसि/दास्यथ)

(ग) युवां केतकी चम्पा च स्थः। (स्थः/स्थ)

(घ) अन्ते शुष्कं भविष्यथः पतिष्यथः च। (पतिष्यथः/पतिष्यथ)

(ङ) यूयं कलिकाः स्थ प्रस्फोटिष्यथ। (प्रस्फोटिष्यथः/प्रस्फोटिष्यथ)

(च) त्वं बीजम् असि, वृक्षः भविष्यसि। (भविष्यति/भविष्यसि)

व्याकरणेन

4. अधोलिखितानां मेलयत–

(निम्नलिखित को मिलाइए– *Match the following*)–

(क) निम्बः	(i) आसवानि (च)
(ख) अश्वत्थः	(ii) पीडानिवारकम् (ङ)
(ग) तुलसीकम्	(iii) नेत्रज्योतिर्वर्धकम् (घ)
(घ) आमलकम्	(iv) दिवानक्तं ऑक्सीजनवायुं दायकः (ख)
(ङ) बिल्ववृक्षम्	(v) ज्वरनाशकम् रक्तशोधकम् च (ग)
(च) द्राक्षा	(vi) चर्मरोगनिवारकः (क)

Scanned with CamScanner

(ख) यूयम् अतिलाभकराः च भविष्यथ।

तुम सभी बहुत लाभकारी होगे।

(ग) युवां केतकी चम्पा च स्थः।

तुम दोनों केवड़ा और चम्पा हो।

(घ) अन्ते शुष्कं भविष्यथः पतिष्यथः च।

अन्त मे सुख पाओगे और गिर पाओगे।

(ङ) यूयं मालती मल्लिका शेफालिका च स्थ।

तुम सभी चमेली हरसिंगार और बेला हो।

3. रिक्तस्थानानि पूरयत–

(रिक्तस्थानों को पूरा कीजिए– *Fill in the blanks*)–

(क) त्वं वृक्षः भविष्यसि । (भविष्यति/भविष्यसि)

(ख) यूयं पत्राणि फलानि च दास्यथ । (दास्यसि/दास्यथ)

(ग) युवां केतकी चम्पा च स्थः । (स्थः/स्थ)

(घ) अन्ते शुष्कं भविष्यथः पतिष्यथः च। (पतिष्यथः/पतिष्यथ)

(ङ) यूयं कलिकाः स्थ प्रस्फोटिष्यथ। (प्रस्फोटिष्यथः/प्रस्फोटिष्यथ)

(च) त्वं बीजम् असि, वृक्षः भविष्यसि । (भविष्यति/भविष्यसि)

व्याकरणेन

4. अधोलिखितानां मेलयत–

(निम्नलिखित को मिलाइए– *Match the following*)–

(क) निम्बः	(i) आसवानि (च)
(ख) अश्वत्थः	(ii) पीडानिवारकम् (ङ)
(ग) तुलसीकम्	(iii) नेत्रज्योतिर्वर्धकम् (घ)
(घ) आमलकम्	(iv) दिवानक्तं ऑक्सीजनवायुं दायकः (ख)
(ङ) बिल्ववृक्षम्	(v) ज्वरनाशकम् रक्तशोधकम् च (ग)
(च) द्राक्षा	(vi) चर्मरोगनिवारकः (क)

Scanned with CamScanner